

Številka: Up-564/16-16

Datum: 9. 5. 2019

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi Matjaža Bizjaka, Golnik, Franca Goršeta, Ljubljana, družbe Finis, d. o. o., Republika Hrvaška, ki jo zastopa direktor Franc Gorše, in Braneta Goršeta, Ljubljana, na seji 9. maja 2019

odločilo:

S sklepom Višjega sodišča v Kopru št. II Kp 5961/2013 z dne 2. 6. 2016 v zvezi s sklepom Okrožnega sodišča v Kopru št. X K 5961/2013 z dne 13. 4. 2016 je bila pritožnikom kršena pravica iz 22. člena Ustave.

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Okrožno sodišče v Kopru je z izpodbijanim sklepom podaljšalo odrejeno začasno zavarovanje zahtevkov za odvzem premoženjske koristi do 15. 10. 2016. Višje sodišče v Kopru je pritožbi obdolženega Braneta Goršeta in drugih treh pritožnikov zavrnilo kot neutemeljeni.

2. Okrožno sodišče je v izpodbijanem sklepu zapisalo, da do izdaje tega sklepa ni prejelo nobenega odgovora na predlog državne tožilke za podaljšanje začasnega zavarovanja. Višje sodišče je sicer pritrdilo pritožnikom, da je sodišče prve stopnje s tem, ko je odločilo o podaljšanju začasnega zavarovanja, ne da bi počakalo na potek roka za odgovor, ki ga je samo določilo, kršilo prvi odstavek 502.c člena Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14 in 66/17 – v nadaljevanju ZKP). Vendar pa je treba po presoji Višjega sodišča presoditi tudi, ali so bili razlogi za nespoštovanje roka v konkretnem primeru upravičeni ali ne. Ker se je v dani zadevi iztekal rok, do katerega je bilo odrejeno začasno zavarovanje, naj bi bilo sodišče primorano hitro odločiti. Vprašanje, kako je opustitev pravice do izjave vplivala na zakonitost odločitve, naj bi bila stvar konkretne presoje. Po stališču Višjega sodišča

navedena kršitev sama po sebi še ne pomeni, da je izpodbijana odločitev nepravilna, saj se navedbe, ki bi bile podane v odgovoru, še vedno lahko ponovijo kasneje v pritožbi, pri čemer pritožbeno sodišče presoja tudi, kako je opustitev odgovora vplivala na pravilnost in zakonitost odločbe. Višje sodišče je presodilo, da se je sodišče prve stopnje že samo opredelilo do tega, kar so pritožniki navajali v kasnejših odgovorih na predlog za podaljšanje začasnega zavarovanja, zaradi česar opustitev pravice do odgovora ni vplivala na pravilnost izpodbijanega sklepa.

3. Drugačno težo pa je Višje sodišče pripisalo zahtevi za izločitev predsednika senata, ki jo je v svojem odgovoru na predlog za podaljšanje začasnega zavarovanja podal pritožnik Brane Gorše. Glede tega je Višje sodišče presodilo, da predsedniku senata ni mogoče očitati kršitve prvega odstavka 43. člena ZKP.¹ Izpodbijani sklep je namreč izdal, še preden je izvedel, da je podana zahteva za njegovo izločitev. Zato naj bi bilo treba presoditi le, ali je opustitev pravice do odgovora na predlog tožilke in s tem nezmožnost seznanitve z zahtevo za izločitev vplivala na zakonitost izpodbijanega sklepa. Višje sodišče je sprejelo stališče, da bi sodnik, če bi upošteval rok za odgovor, izvedel, da je podana zahteva za njegovo izločitev, in zato o predlogu za podaljšanje ne bi mogel pravočasno odločiti, temveč bi o tem odločal drug sodnik. Vendar pa nestrinjanje z vodenjem postopka, kar naj bi Brane Gorše navajal kot razlog za izločitev predsednika senata, po presoji Višjega sodišča ne more pomeniti utemeljenega razloga za izločitev sodnika. Glede na navedeno je Višje sodišče presodilo, da ugotovljena kršitev prvega odstavka 502.c člena ZKP ni vplivala na zakonitost izpodbijanega sklepa.

4. Pritožniki zoper navedeni pravnomočni sklep vlagajo ustavno pritožbo in zatrjujejo kršitev 2., 22., 23., 28., 29. in 33. člena Ustave ter pravic iz Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – v nadaljevanju EKČP). Med drugim trdijo, da je postopek tekel na podlagi zlorab zakonskih določb procesnega prava in da v postopku niso odločali objektivno nepristranski sodniki. Navajajo, da jim je sodišče določilo tridnevni rok, v katerem se lahko izjavijo o predlogu tožilstva za podaljšanje začasnega zavarovanja. Pritožniki so podali odgovore, pri čemer naj bi prvi trije (Matjaž Bizjak, Franc Gorše in družba Finis) zatrjevali, da sodba Višjega sodišča ni nikoli postala pravnomočna, saj naj Višje sodišče ne bi odločilo o pritožbah prejemnikov premoženjske koristi, Brane Gorše pa naj bi v svojem odgovoru med drugim zahteval izločitev predsednika senata ter podal predlog za prenos krajevne pristojnosti. Sodišče naj prejetih odgovorov ne bi upoštevalo, saj naj bi še pred potekom roka za odgovor ugodilo predlogu in izdalo sklep, s katerim je podaljšalo začasno zavarovanje. Ker naj bi sodišče odločilo, preden je lahko sploh prejelo odgovore pritožnikov, naj bi pritožnikom kršilo pravico do kontradiktornega postopka iz 22. člena Ustave. Hkrati naj bi

¹ Prvi odstavek 43. člena ZKP določa: "Ko sodnik ali sodnik porotnik zve, da je zahtevana njegova izločitev, mora takoj prenehati z vsakim nadaljnjim delom v tisti zadevi, razen če gre za nedovoljeno ali očitno neutemeljeno zahtevo za izločitev, ki se jo zavrže (peti odstavek 42. člena). Če je treba opraviti kakšno dejanje, ki bi ga bilo nevarno odlašati, se uporabijo določbe tretjega odstavka 40. člena tega zakona."

jim bila kršena tudi pravna jamstva iz 29. člena Ustave, saj naj pritožniki ne bi imeli primerne časa in možnosti za podajo odgovora na predlog tožilstva. Če je bil predlog za podaljšanje podan tako pozno, da je pretilo, da bo veljavnost sklepa o začasnem zavarovanju potekla, bi moralo sodišče po mnenju pritožnikov odločiti tako, da bi hkrati varovalo pravice pritožnikov. Stališče Višjega sodišča, da je bilo skrajšanje roka nujno zaradi iztekajočega se roka za začasno zavarovanje, naj bi torej kršilo tudi pravna jamstva iz 29. člena Ustave.

5. Ustavno sodišče je s sklepom št. Up-564/16 z dne 22. 11. 2016 ustavno pritožbo sprejelo v obravnavo na podlagi ocene, da gre za pomembno ustavnopravno vprašanje, ki presega pomen konkretne zadeve. V skladu s prvim odstavkom 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo in 109/12 – v nadaljevanju ZUstS) je o tem obvestilo Višje sodišče v Kopru.

B. – I.

6. Veljavnost izpodbijanih sklepov o začasnem zavarovanju zahtevka za odvzem premoženjske koristi je v času odločanja o ustavni pritožbi potekla.² Ustavno sodišče praviloma šteje, da v primeru, ko izpodbijani akt v času odločanja ne velja več, ni izkazan pravni interes za odločanje Ustavnega sodišča. Zgolj ugotovitev kršitve človekove pravice, ne da bi bil izpodbijani posamični akt razveljavljen ali odpravljen (prvi odstavek 59. člena ZUstS), namreč praviloma ne spreminja pritožnikovega pravnega položaja. Vendar pa Ustavno sodišče odloča drugače, kadar gre za zadeve, v katerih je predmet ustavne pritožbe sodno odločanje o omejitvi osebne svobode iz prvega odstavka 19. člena Ustave³ ali sodno odločanje o stvarnih omejevalnih ukrepih v kazenskem postopku.⁴ Učinkovito varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin v teh primerih zahteva, da ima prizadeti možnost ustavnopravnega varstva tudi v primeru, ko izpodbijani sklep ni več veljaven.

B. – II.

7. Pritožniki med drugim zatrjujejo, da jim je sodišče določilo tridnevni rok, v katerem se lahko izjavijo o predlogu tožilstva za podaljšanje začasnega zavarovanja, nato pa naj bi še pred potekom roka za odgovor in še preden je sodišče prejelo odgovore ugodilo predlogu tožilstva in izdalo sklep, s katerim je podaljšalo začasno zavarovanje. Te navedbe je Ustavno sodišče presoјalo z vidika 22. člena Ustave.

² Podaljšanje začasnega zavarovanja na podlagi izpodbijanih sklepov je veljalo do 15. 10. 2016.

³ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-50/09, Up-260/09 z dne 18. 3. 2010 (Uradni list RS, št. 29/10, in OdlUS XIX, 2), 22. in 23. točka obrazložitve.

⁴ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-6/14 z dne 5. 3. 2015 (Uradni list RS, št. 19/15), 6. točka obrazložitve.

8. Ustava v 22. členu vsakomur zagotavlja enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih. Po ustaljeni ustavnosodni presoji iz tega ustavnoprocesnega jamstva med drugim izhaja pravica do kontradiktornega postopka oziroma pravica do izjave; slednja stranki daje možnost izjave o celotnem procesnem gradivu, ki je v sodnem spisu in ki lahko vpliva na odločitev sodišča.⁵ Pravica do izjave, ki temelji na spoštovanju človekove osebnosti in dostojanstva (34. člen Ustave), stranki torej zagotavlja, da jo bo sodišče obravnavalo kot aktivnega udeleženca postopka in ji omogočilo učinkovito obrambo pravic ter s tem možnost, da aktivno vpliva na odločitev v zadevi, ki posega v njene pravice in interese.⁶ Ta ustavna pravica obdolžencu v kazenskem postopku omogoča, da se izjavi o vseh dejanskih in pravnih vidikih zadeve, ter mu zagotavlja, da bo subjekt in ne zgolj objekt postopka.⁷

9. Tudi po sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) je treba v skladu z načelom kontradiktornosti kot enim od bistvenih elementov pravice do poštenega postopka iz prvega odstavka 6. člena EKČP stranki oziroma udeležencem postopka omogočiti, da se seznanijo z vsemi dokazi in stališči, ki so sodišču posredovani z namenom, da bi vplivali na odločitev v zadevi, ter da se do teh dokazov in stališč tudi opredelijo.⁸ Ker EKČP nudi enak obseg varstva pravice do izjave kot Ustava, je Ustavno sodišče presojo očitkov pritožnikov v obravnavani zadevi opravilo z vidika 22. člena Ustave.

10. Na zakonski ravni je pravica do izjave o predlogu državnega tožilca za podaljšanje začasnega zavarovanja obdolženega in oseb, zoper katere je bilo začasno zavarovanje odrejeno, urejena v prvem odstavku 502.c člena ZKP. Po tej določbi lahko sodišče na obrazložen predlog državnega tožilca ob določenih pogojih podaljša začasno zavarovanje; preden odloči o predlogu, pa sodišče pošlje predlog ostalim udeležencem, da se o njem izjavijo, in jim določi primeren rok za odgovor.⁹

⁵ Glej npr. odločbi Ustavnega sodišča št. Up-108/00 z dne 20. 2. 2003 (Uradni list RS, št. 26/03, in OdlUS XII, 49), 7. točka obrazložitve, in št. Up-441/16 z dne 24. 1. 2019, 5. točka obrazložitve.

⁶ Glej npr. odločbo Ustavnega sodišča št. Up-1051/11 z dne 4. 7. 2013 (Uradni list RS, št. 60/13), 8. točka obrazložitve.

⁷ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-206/04 z dne 23. 11. 2006 (Uradni list RS, št. 127/06, in OdlUS XV, 105), 6. točka obrazložitve.

⁸ Glej npr. sodbe ESČP v zadevah *Nideröst-Huber proti Švici* z dne 18. 2. 1997, 24. točka obrazložitve, *Krčmář in drugi proti Republiki Češki* z dne 3. 3. 2000, 38. do 46. točka obrazložitve, in *Gregičević proti Hrvaški* z dne 10. 7. 2012, 50. točka obrazložitve.

⁹ Prvi odstavek 502.c člena ZKP določa: "Sodišče lahko na obrazložen predlog državnega tožilca, upoštevajoč merila iz prvega odstavka 502. člena tega zakona in roke iz četrtega in petega odstavka 502.b člena tega zakona, s sklepom podaljša začasno zavarovanje, odrejeno s sklepom

11. Kot je razvidno iz sklepa Višjega sodišča in iz vročilnic, ki so jih pritožniki priložili ustavni pritožbi, je sodišče predlog tožilstva za podaljšanje začasnega zavarovanja, odrejenega do 15. 4. 2016, prejelo 7. 4. 2016. Istega dne je sodišče odredilo, naj se predlog vroči pritožnikom skupaj s pozivom, da lahko v roku treh dni podajo odgovor. Navedeni poziv je Brane Gorše prejel 11. 4. 2016, nanj pa je odgovoril 14. 4. 2016, torej v danem roku. Drugi trije pritožniki so poziv prejeli 18. 4. 2016 in so istega dne nanj tudi odgovorili.¹⁰ Okrožno sodišče v Kopru ni čakalo na potek tridnevnega roka, ki ga je samo določilo, in sicer za nobenega od pritožnikov, temveč je 13. 4. 2016 izdalo izpodbijani sklep, s katerim je ugodilo predlogu tožilstva in je začasno zavarovanje podaljšalo za šest mesecev, to je do 15. 10. 2016.

12. Okrožno sodišče v Kopru je torej v skladu z zakonsko določbo pritožnikom dalo na voljo rok, da se o predlogu za podaljšanje začasnega zavarovanja izjavijo v treh dneh. Pritožniki so navedeni rok upoštevali in se pri tem utemeljeno zanašali na to, da bo sodišče, ki je samo določilo dolžino roka za odgovor, slednjega tudi spoštovalo. Vendar pa je sodišče ravnalo prav nasprotno, saj ni počakalo niti na to, da bi se 14. 4. 2016, torej še pred potekom začasnega zavarovanja, odrejenega do 15. 4. 2016, iztekel rok za odgovor vsaj za pritožnika Braneta Goršeta, temveč je o podaljšanju odločilo že 13. 4. 2016. Do tega dne se za nobenega od pritožnikov še ni iztekel tridnevni rok za odgovor in je torej razumljivo, da sodišče ni prejelo še nobenega odgovora. Višje sodišče je takšno ravnanje sodišča prve stopnje upravičevalo s tem, da se je v dani zadevi iztekel rok, do katerega je bilo odrejeno začasno zavarovanje, zaradi česar naj bi bilo sodišče primorano hitro odločiti. Vendar pa je Ustavno sodišče že večkrat opozorilo, da se prizadevanje sodišča za izvedbo postopka brez nepotrebnega zavlačevanja ne sme končati v kršenju obdolženčevih pravic.¹¹ Tudi če tožilstvo (pre)pozno poda predlog za podaljšanje začasnega zavarovanja, to ne more biti razlog, ki bi utemeljeval poseg v obdolženčevo pravico do izjave v postopku.¹² To pomeni, da je Okrožno sodišče v Kopru pritožnikom onemogočilo aktivno sodelovanje pri odločanju o podaljšanju začasnega zavarovanja in

iz prvega odstavka 502.a člena tega zakona. Preden odloči o predlogu, pošlje sodišče predlog ostalim udeležencem, da se o njem izjavijo, in jim določi primeren rok za odgovor."

¹⁰ Višje sodišče v izpodbijanem sklepu sicer navaja, da je bil poziv Matjažu Bizjaku vročen šele 19. 4. 2016, čeprav iz vročilnic, ki so jih pritožniki priložili spisu, izhaja, da je Matjaž Bizjak že 18. 4. 2016 skupaj s Francem Goršetom podal izjavo o predlogu za podaljšanje začasnega zavarovanja. Glede na vročilnice naj bi istega dne odgovor sodišču posredovala tudi družba Finis. Ker je povsem jasno, da je sodišče o podaljšanju začasnega zavarovanja odločilo že 13. 4. 2016, ko za nobenega od pritožnikov tridnevni rok še ni potekel, kar v izpodbijanem sklepu ugotavlja tudi Višje sodišče, se Ustavno sodišče z vprašanjem, kdaj je bil poziv vročen posameznim pritožnikom, ni podrobneje ukvarjalo.

¹¹ Prim. npr. odločbi Ustavnega sodišča št. Up-34/93 z dne 8. 6. 1995 (OdlUS IV, 129), 12. točka obrazložitve, in št. Up-328/03 z dne 12. 5. 2005 (Uradni list RS, št. 56/05, in OdlUS XIV, 41), 12. točka obrazložitve.

¹² Prim. odločbo Ustavnega sodišča št. Up-441/16, 8. točka obrazložitve.

jim s tem odvzelo možnost, da se v postopku izjavijo o dejstvih in okoliščinah, pomembnih za odločitev. S tem jim je kršilo njihovo pravico do izjave iz 22. člena Ustave. Enako kršitev je zagrešilo tudi Višje sodišče v Kopru, ki je poseg v pravico do izjave pritožnikov upravičevalo s pritiskom časa zaradi poteka roka za začasno zavarovanje.

13. Stališče, da ugotovljena kršitev pravice do izjave ni vplivala na pravilnost in zakonitosti izpodbijane odločitve, je Višje sodišče utemeljevalo še z dodatnim argumentom; tako naj bi Okrožno sodišče v Kopru, čeprav ni počakalo na izjave pritožnikov in jih torej ni upoštevalo, kljub temu že vnaprej odgovorilo na navedbe, ki so jih pritožniki šele kasneje podali v odgovorih na predlog tožilstva. Tako stališče povsem razvrednoti pomen pravice do izjave iz 22. člena Ustave. Pravica do izjave namreč ni sama sebi namen, temveč služi temu, da se lahko stranka oziroma udeleženec postopka izjavi o določenem dejstvu, dokazu ali predlogu, da obrazloženo ugovarja nasprotnemu stališču in da skuša sodišče prepričati o pravilnosti svojega stališča. Pravica do izjave stranke je tako povezana tudi z obveznostjo sodišča, da se seznaniti z navedbami strank, jih pretehta in se do bistvenih navedb v obrazložitvi odločbe tudi opredeli.¹³ Odločitev glede podaljšanja začasnega zavarovanja se sicer res nanaša na odločanje o istem omejevalnem ukrepu, o katerem je bilo odločeno že z odreditvijo začasnega zavarovanja, a pomeni povsem samostojno odločitev sodišča. Poleg tega se lahko bistveno spremenijo tudi okoliščine, pomembne za odločitev.¹⁴ Jasno je torej, da se sodišče, ki se z vsebino odgovorov strank na predlog za podaljšanje ukrepa ni seznanilo, saj ni počakalo na iztek roka za odgovor, nikakor ni moglo opredeliti glede navedb, ki so jih stranke podale šele v prihodnjih vlogah. Nasprotno stališče Višjega sodišča, da je Okrožno sodišče v Kopru v izpodbijanem sklepu že samo od sebe odgovorilo na navedbe, ki so jih pritožniki podali šele v kasnejših odgovorih, ob odločanju pa jih sodišče še sploh ni imelo v spisu, zato pomeni izvotlitev pravice do izjave in s tem dodatno kršitev 22. člena Ustave.

14. Pravica do izjave iz 22. člena Ustave je ena od elementarnih procesnih pravic udeležencev v sodnih postopkih, ki skupaj s pravicami iz 23. in 29. člena Ustave zagotavljajo pošten kazenski postopek.¹⁵ Kako pomembno je spoštovanje pravice do izjave, med drugim kaže dejstvo, da je pritožnik Brane Gorše v izjavi o predlogu za podaljšanje začasnega zavarovanja podal tudi zahtevo za izločitev predsednika senata. Ker je sodišče prve stopnje pritožnikom kršilo pravico do izjave, se ni pravočasno seznanilo z navedeno zahtevo za izločitev sodnika, kar ugotavlja tudi Višje sodišče v izpodbijanem sklepu, posledično pa je o podaljšanju začasnega zavarovanja odločil prav sodnik, čigar izločitev se je sicer zahtevala. Glede na to, da je Ustavno sodišče ugotovilo

¹³ Prim. npr. odločbo Ustavnega sodišča št. Up-399/05 z dne 15. 5. 2008 (Uradni list RS, št. 55/08, in OdlUS XVII, 32), 6. točka obrazložitve.

¹⁴ Prim. odločbi Ustavnega sodišča št. Up-431/14 z dne 17. 12. 2014 (Uradni list RS, št. 2/15), 11. točka obrazložitve, in št. Up-441/16, 10. točka obrazložitve.

¹⁵ Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-729/03, U-I-187/04 z dne 8. 7. 2004 (Uradni list RS, št. 83/04, in OdlUS XIII, 81).

že kršitev pravice do izjave iz 22. člena Ustave, se s presojo očitkov, ki po vsebini merijo na kršitev pravice iz 23. člena Ustave, po katerem se obdolženemu med drugim zagotavlja, da o obtožbah proti njemu odloča nepristransko sodišče, sicer ni ukvarjalo. Kljub temu pa velja opozoriti, da lahko odločanje sodišča v takih okoliščinah konkretnega primera poleg tega, da krši pravico do izjave iz 22. člena Ustave, vzbuja pomisleke tudi z vidika 23. člena Ustave.

15. Ustavno sodišče je glede na vse navedeno ugotovilo, da je bila pritožnikom v postopku izdaje izpodbijanih sklepov o podaljšanju začasnega zavarovanja zahtevka za odvzem premoženjske koristi kršena pravica do izjave iz 22. člena Ustave. Ker izpodbijani posamični akti ne veljajo več, gre pa za presojo ustavne skladnosti omejevalnega ukrepa v kazenskem postopku, je Ustavno sodišče odločitev omejilo na ugotovitev kršitve navedene človekove pravice pritožnikov.

16. Ker je Ustavno sodišče ugotovilo kršitev pravice do izjave iz 22. člena Ustave, se s presojo drugih zatrjevanih kršitev ni ukvarjalo.

C.

17. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 47. člena v zvezi s prvim odstavkom 49. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Rajko Knez ter sodnice in sodniki dr. Matej Accetto, dr. Dunja Jadek Pensa, DDr. Klemen Jaklič, dr. Etelka Korpič – Horvat, dr. Špelca Mežnar in dr. Marijan Pavčnik. Sodnik in sodnica Marko Šorli in dr. Katja Šugman Stubbs sta bila pri odločanju v tej zadevi izločena. Ustavno sodišče je odločbo sprejelo soglasno.

dr. Rajko Knez
Predsednik